

PHÁT TRIỂN KINH TẾ VÀ PHÚC LỢI CON NGƯỜI

Hoàng Vĩnh Long

DH Kinh tế - Luật, Đại học quốc gia Tp. HCM

Tăng trưởng kinh tế ở một nước được định nghĩa đơn giản là sự gia tăng các chỉ số thu nhập và sản phẩm quốc dân hay tính trên đầu người. Phát triển kinh tế được hiểu là một khái niệm phức tạp hơn: đó là sự tăng trưởng cộng với sự thay đổi cơ bản cấu trúc của nền kinh tế, sự gia tăng tỷ trọng của khu vực công nghiệp trong tổng sản phẩm quốc dân, đô thị hóa, sự tham gia của chính người dân trong nước vào quá trình thay đổi này. Câu hỏi được đặt ra ở đây là: Tăng trưởng và phát triển có đang dần cải thiện điều kiện sống của người dân hay không? Nếu phúc lợi của họ không cải thiện, hay được cải thiện không nhanh lắm, thì những thay đổi nào trong mô thức và quá trình phát triển có thể cải thiện kết quả đó?

Tăng trưởng và phát triển kinh tế là điều kiện cần nhưng chưa đủ cho việc cải thiện đời sống của người dân. Nếu không có tăng trưởng, một số người có thể trở nên giàu có hơn chỉ bằng cách lấy đi thu nhập và tài sản của người khác. Tăng trưởng kinh tế tạo ra cơ hội cho một số người giàu có hơn mà không làm cho ai đó trong xã hội bị nghèo đi. Tuy nhiên, có những vấn đề được đặt ra là: Tổng phúc lợi trở nên lớn hơn trong quá trình tăng trưởng, nhưng nó sẽ được phân bổ

như thế nào? Liệu mỗi người đều nhận được phần lớn hơn hay chỉ một số người?

Có ba lý do để chúng ta không thể đồng nhất mức thu nhập trên đầu người cao hơn với sự gia tăng phúc lợi cho mọi người: *Thứ nhất*, trong một số trường hợp, các chính phủ thúc đẩy phát triển kinh tế không chỉ nhằm cải thiện phúc lợi của người dân mà chủ yếu là để thể hiện quyền lực của bộ máy lãnh đạo. Trước kia, rất nhiều tiền của đã được đổ vào để xây dựng Kim tự tháp hay Vạn lý trường thành. Ngày nay, một số quốc gia đang phát triển như Iran hay Venezuela sử dụng số tiền thu được từ việc bán tài nguyên dầu mỏ để mua các hệ thống tên lửa đạn đạo, phát triển vũ khí hạt nhân, hay tài trợ cho các hoạt động nhằm theo đuổi các mục tiêu chính trị của nhà cầm quyền. Những thành quả của tăng trưởng có thể bị tiêu tốn phần lớn vào những dự án tốn kém như thế và vì thế mang lại rất ít lợi ích thực sự cho cuộc sống của người dân trong nước. *Thứ hai*, nhằm mục tiêu phát triển kinh tế, các chính phủ có thể quyết định đánh đổi giữa tiêu dùng hiện tại và tiêu dùng trong tương lai. Sản phẩm được tạo ra hôm nay được sử dụng chủ yếu vào việc đầu tư cho sự tăng trưởng được dự tính trong tương lai, vì thế mức tiêu

thụ và phúc lợi hiện thời có thể bị hạn chế. Nếu quá trình này tiếp diễn không giới hạn hoặc việc đầu tư diễn ra sai lầm thì thành quả trong tương lai đó sẽ chẳng bao giờ tới. *Thứ ba*, thu nhập và tiêu dùng có thể gia tăng nhưng những ai đang tương đối giàu có lại nhận được toàn bộ hay phần lớn thành quả. Người giàu thì giàu hơn, còn người nghèo lại nghèo hơn và khoảng cách giàu nghèo tiếp tục rộng hơn.

Các nhà kinh tế và xã hội học thường xuyên đặt ra câu hỏi ai là người được hưởng lợi từ tăng trưởng và phát triển kinh tế. Có những lập luận cho rằng vấn đề bất bình đẳng thu nhập là một yếu tố không thể tránh khỏi trong quá trình phát triển mà cuối cùng sẽ có lợi cho tất cả các thành viên trong xã hội. Tuy nhiên, lập luận này mâu thuẫn với quan điểm về phát triển bền vững.

Vấn đề phân phối thu nhập

Cách phổ biến nhất được sử dụng để đánh giá tác động của phát triển kinh tế lên phúc lợi là thông qua nghiên cứu về phân phối thu nhập. Có hai dạng phân phối thu nhập là phân phối theo chức năng và phân phối theo qui mô. Phân phối theo chức năng (*functional distribution*) là sự phân chia lợi ích giữa các yếu tố sản xuất, được xác định theo cách truyền thống như đất đai, lao động, và vốn. Phân phối theo qui mô (*size distribution*) là sự phân chia thu nhập dưới mọi hình thức giữa các cá nhân hay gia đình, thường được chia thành các nhóm dựa trên

mức thu nhập của hộ gia đình. Phân phối theo qui mô thường được sử dụng như thước đo trực tiếp về phúc lợi.

Theo các nhà kinh tế học, do phân phối thu nhập chủ yếu được xác định bởi mô thức sở hữu các yếu tố sản xuất và vai trò của mỗi yếu tố trong quá trình sản xuất, nên phân phối theo chức năng có vai trò chi phối đối với mức phúc lợi. Ví dụ, nếu việc sở hữu đất đai và vốn được phân bổ nhiều thì việc tăng thêm thu nhập cho các yếu tố này sẽ làm tồi đi sự phân phối thu nhập theo qui mô. Ngược lại, một mức thu nhập cao hơn cho lao động sẽ làm cho phân phối theo qui mô cân bằng hơn. Có nhiều vấn đề thực tế ảnh hưởng đến việc đo lường sự phân phối theo qui mô. Chính xác là thu nhập trung bình trong một số năm của những người có thu nhập hay gặp phải sự dao động lớn do tính thất thường của thiên nhiên, thị trường, và chính sách. Thu nhập tích lũy suốt đời có thể là thước đo tốt hơn, vì thu nhập cũng biến thiên theo độ tuổi, nhưng điều đó thường không khả thi và phần lớn các nghiên cứu về vấn đề này thường lấy thu nhập trong một tháng hoặc một năm làm cơ sở.

Để hiểu được cuộc sống tại một quốc gia đang diễn ra như thế nào – ví dụ để biết bao nhiêu người dân là người nghèo – sẽ là chưa đủ nếu chỉ có số liệu về thu nhập bình quân đầu người của quốc gia đó. Số người nghèo của một quốc gia và chất lượng cuộc sống trung bình còn phụ thuộc vào việc thu nhập

được phân phối một cách bình đẳng, hoặc bất bình đẳng như thế nào.

Đo lường bất bình đẳng

Các nhà thống kê từ lâu đã quan tâm đến việc tìm ra một thước đo bằng số duy nhất có thể phản ánh mức bất bình đẳng chung tồn tại trong phân phối thu nhập. Thước đo thường được sử dụng nhiều nhất là hệ số Gini. Theo lý thuyết, hệ số Gini có giá trị từ không (công bằng hoàn hảo) đến một (hoàn toàn bất công). Trong thực tế, các giá trị đo lường được trong phân phối thu nhập quốc dân có dải hẹp hơn nhiều, thường trong khoảng từ 0.2 đến 0.6.

Chi phí và lợi ích của bất bình đẳng thu nhập

Phân phối thu nhập ít bình đẳng là tốt hay xấu đối với sự phát triển của một quốc gia? Hiện tại vẫn còn nhiều ý kiến khác nhau về hình thái phân phối thu nhập tốt nhất. Ví dụ, hệ số Gini nên ở khoảng 25% (như tại Thụy Điển) hay 40% (như tại Mỹ)?

Có lập luận cho rằng, phân phối thu nhập quá bình đẳng có thể là không tốt đối với phát triển kinh tế. Kinh nghiệm của các nước, nơi mà sự bất bình đẳng thấp cho thấy con người không có động lực tham gia một cách tích cực vào các hoạt động kinh tế để làm việc chăm chỉ và có tinh thần kinh doanh mạnh mẽ. Hậu quả của việc cân bằng thu nhập kiểu này là người lao động kỹ thuật kém và ít sáng kiến, chất lượng hàng hóa và dịch

vụ thấp và ít khả năng lựa chọn, chậm cải tiến kỹ thuật và tất yếu là tăng trưởng kinh tế chậm, dẫn đến nghèo đói tăng lên. Nhiều nước có mức thu nhập cao có sự bất bình đẳng về thu nhập tương đối thấp nhờ hệ thống phúc lợi xã hội rộng khắp được trợ cấp lớn từ ngân sách nhà nước. Tuy nhiên, các nhà kinh tế thường cho rằng giảm thiểu sự bất bình đẳng qua việc tăng gánh nặng về thuế của chính phủ có khả năng không khuyến khích đầu tư, làm chậm tăng trưởng kinh tế và làm giảm khả năng cạnh tranh quốc tế của một quốc gia.

Mặt khác, quá bất bình đẳng sẽ gây ảnh hưởng xấu tới chất lượng cuộc sống của người dân, làm tăng tỷ lệ nghèo đói, cản trở tiến bộ trong y tế và giáo dục, góp phần làm gia tăng tình trạng tội phạm và bất ổn về chính trị và xã hội. Đó chính là lý do vì sao cần phải giảm bất bình đẳng về thu nhập nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế và con người một cách bền vững. Giải quyết bài toán bất bình đẳng cao về thu nhập là một vấn đề của phát triển bền vững đang đặt ra cho các quốc gia trong tiến trình phát triển.

Tài liệu tham khảo

1. Tatyana Soubbotina (2005). *Không chỉ là tăng trưởng kinh tế - Nhập môn về phát triển bền vững (WB)*. Hà Nội, NXB Văn hóa thông tin.
2. Pigou, A. C. (1950). *The Economics of Welfare*, Fourth Edition, London: Macmillan Press.